І чужому научайтеся,
Й свого не цурайтеся…
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація: "Svoboda", 81-83 Grand St Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740
Тел. в Ню Йорку: BArcly 7-4125

РІК LXVII. Ч. 102. TWO SECTIONS (SECTION 1) ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 28-го ТРАВНЯ (MAY) 1960 ЦЕНТІВ 12 CENTS No. 102. VOL. LXVII.

ПАЛАТА ПРИЗНАЛА НА ДОПОМОГУ ШКІЛЬНИЦТВУ $ 1,300,000,000

НЕМАЄ ВИГЛЯДІВ, ЩОБ ЦЕЙ ЗАКОНОПРОЄКТ СТАВ ЗАКОНОМ, БО СЕНАТ Є ПРОТИ НЬОГО, А ПРЕЗИДЕНТ НЕ ПІДПИСАВ БИ ЙОГО З ОГЛЯДУ НА ПРОТИСЕҐРЕҐАЦІЙНУ УМОВУ

Вашингтон. — Палата Репрезентантів 26-го травня ухвалила по довгих торгах новий законопроєкт про допомогу Федерального уряду шкільництву, згідно з яким треба б впродовж найближчих чотирьох років видати на цю ціль $1,300,000,000 на будову нових шкільних будинків і направу та модернізацію старих. В політичних колах не мають великої надії на те, щоб цей законопроєкт був ухвалений, бо Сенат є проти нього. То якби навіть Сенат його ухвалив, то Президент не зможе його підписати, бо в ньому є і пропозиція нюйоркського конґресмена — демократа Клейтона Павелла, щоб цю федеральну допомогу могли діставати тільки ті шкільні райони, які не противляться зарядженням судів про об'єднання шкіл для білих і кольорових учнів. За цю поправку йшла завзята боротьба, конґресмен Павелл казав, що хто голосує проти неї, той противиться зарядженню Найвищого Суду ЗДА, який зарядив, що втримування окремих шкіл для дітей негритянських батьків є незгідне з федеральною конституцією. Кожного року впродовж найближчих 4-ох років федеральна скарбниця видавала б на допопогу шкільництву по $325 мільйонів; в перших двох роках стейти або місцеві самоуправи мусіли б давати на цю саму ціль по стільки долярів, скільки дістануть федеральної допомоги, а в двох дальших роках те саме мали б робити стейтові леґіслятури. Проти цього проєкту голосували південні демократи і республіканці, які так маневрували під час голосування, щоб перейшла поправка конґресмена Павелла про антисеґреґаційне застереження, бо тоді Айзенгавер матиме причину поставити вето проти такого законопроєкту, як це він вже зробив в попередніх роках. За прийняття законопроєкту голосували 162 демократи і 44 республіканці, а проти було 97 демократів і 92 республіканці. За було 206 голосів, а проти 189. За додаток конґресм. Павелла голосувало 218 конґресменів, 100 демократів і 118 республіканців, а проти було 181 голос, в тому 160 демократів і 21 республіканець. Автор цього законопроєкту Френк Томпсон із Ню Джерзі сказав, що він не є вдоволений зі змін, які Палата прийняла, і нарікав на провідника республіканської меншости в Палаті конґресмена Чарлса Галлека, який зручно маневрував республіканськими голосами, щоб досягнути своєї цілі. Але Томпсон заявив, що прийнятий Палатою проєкт можна буде в дечому змінити під час конференції з представниками Сенату, коли Сенат прийме цей законопроєкт. Доля прийнятого Палатою законопроєкту є в руках сенатора Линдона Б. Джансона, — казав конґресмен Томпсон. Ще не є відомо, яке становище займе до цього проєкту Айзенгавер, але попередні вета Президента дозволяють догадуватися, що він не підпише його в теперішньому виді. Згідно з урядовим проєктом треба б видати на будову шкільних будинків $2,200,000,000, але впродовж 30-ох років, щоб місцеві самоуправи мали з тієї допомоги гроші на виплачування відсотків від бондів, виданих на цю ціль, та щоб поволі могли сплачувати і самі бонди.

Палатна комісія зменшила висоту федеральної заборгованости на два більйони

Вашинґтон. — Комісія Способів і Засобів в Палаті Репрезентантів 25 травня ухвалила відкласти на один рік зменшення податків від продажу і від корпорацій та продовжити на один рік тимчасову висоту федеральної заборгованости в сумі $293-ох більйонів, це значить, на два більйони менше в порівнянні з теперішньою висотою, яка виносить $295 більйонів. Тривка висота федеральної заборгованости виносить $285 більйонів, і вона обов'язувала б, коли б Конґрес не ухвалив законопроєкту про продовження тимчасової висоти, яка важною буде від 1-го липня ц. р. Комісія висловилася проти того, щоб почав діяти закон із 1953 року про те, що мали б бути зменшені податки від корпорацій з 52% до 47% і податки від продажу таких товарів, як горівка, пиво, вино, цигарки, авта, та від квитків на подорожування і від телефонів. Податки від продажу згаданих товарів і від телефонів та подорожування мали б залишитися в теперішній висоті.

Успіх протиракетної зброї „Ніке-Зевс"

Вашинґтон. — Армія повідомила 26-го травня про те, що вдалося з повним успіхом випустити на досвідній базі у Вайт Сендс, Ню Мексіко, протиракетну зброю „Ніке-Зевс", призначенням якої є нищити ворожі керовані ракети. Мають відбутися дальші випущення цієї ракети, яка впродовж кількох секунд може осягнути швидкість кілька разів більшу від швидкости звуку. Модель випущеної ракети доцільно знищено тоді, коли вона долетіла до межі досвідної бази. Ракету „Ніке-Зевс" випробовували під кутом 33 ступнів, щоб виявити її здібність протиставитися густоті атмосфери. Це було вже п'яте і останнє пробне випущення цієї протиракетної зброї. Дальші проби будуть відбуватися вже з двома частинами ракет-підсилювачів, які дозволять збільшити швидкість цієї зброї.

В АМЕРИЦІ

● **Крайовий комендант** Американського Леґіону Мартин Б. МекКінллі з Нюбурґу, Н. Й., заявив, що він анулює запрошену поїздку до СССР, яка була запляннована на це літо, бо „жадний американець не повинен їхати туди, де не бажають собі мати за гостя Президента ЗДА".

● **Роберт Е. Вебстер**, який працював на Американській Виставці минулого літа в Москві і зрікся америк. громадянства щоб залишитися в СССР, хоче вернутися до ЗДА. Йому відповіли, що він мусітиме внести прохання про дозвіл на еміґрацію до ЗДА, коли його випустить СССР, а пізніше після 5-річного побуту в цій країні мусітиме просити про привернення йому прав американського громадянина. Совєтський уряд обіцяє його випустити зі свого раю.

● **Совєтський сателіт „Лунік III"**, випущений 4-го жовтня 1959 року, який фотографував Місяць, дістався до атмосфери і згорів 20-го травня ц. р.

● **Департамент торгівлі** стверджує, що в минулому році публічне і приватне заборгування в ЗДА збільшилося на 8.6 відсотків і становило $846.4 більйона. Це збільшення заборгування є майже ідентичне з тим, на скільки зросла в мин. році крайова продукція, це значить продукція всіх товарів і виконана праця.

ЗУСТРІЧ ПРЕЗИДЕНТА З ПРОВІДНИКАМИ КОНҐРЕСУ

През. Айзенгавер фотографується із провідниками обидвох партій після зустрічі з ними у Білому Домі, на якій він поінформував їх про секретні обставини справи літака U-2 та сторпедованої Хрущовим Паризької конференції „на вершинах". В політичних колах думають, що Президент мав розповісти учасникам зустрічі, що причиною поведінки Хрущова був тиск совєтських сталіністів і китайських комуністів. На фото — за Президентом (від права): Сен. Рассел, конґр. Чіперфілд, конґр. Гевен, сен. Бриджес, сен. Вайлі і сен. Джансон, провідник демократичної більшости в Сенаті.

Кеннан остерігає проти совєтських спроб заманити ЗДА на нову конференцію „на вершинах"

Вашинґтон. — Джордж Кеннан, колишній амбасадор ЗДА до Совєтського Союзу й експерт у совєтських справах, заявив під час переслухання в одній із Конґресових комісій, що З'єдинені Держави Америки мусять вважати, щоб Совєтський Союз не заманив їх знову на якусь „навершинну" конференцію. На думку Кеннана невдача останньої зустрічі в Парижі причинилась до ще більшого напруження між Сходом і Заходом, як воно існувало досі. Треба добре все обміркувати заздалегідь, щоб участю в майбутній конференції не наразити знову престижу ЗДА на те, що трапилося тепер у Парижі. Згідно з поглядом Кеннана совєтсько-американські взаємини востаннє видатно погіршилися і водночас із цим позиція Хрущова в Совєтському Союзі скріпилася.

Сателіт-шпигун „Майдас II" залишиться в орбіті три роки

Вашинґтон. — Летунство передбачає, що „сателіт-шпигун" Майдас II залишиться в орбіті три роки, хоч його батерії вичерпаються вже за три-чотири тижні, і він не зможе подавати світлин до надземних стацій. Одночасно повідомляється, що „сателіт погоди" Тайрос, який випущено 1-го квітня цього року, фотографує хмари над територією СССР, і ніхто проти цього не протестує, хоч проти лету американського розвідчого літака „У - 2" так завзято протестував у Парижі Хрущов і з того приводу розбив конференцію на вершинах ще перед її початком. „Майдас" має повідомляти про випущення ворожих ракет. Його мають випробувати тим способом, що робитимуть на деяких летунських базах світляні сиґнали при допомозі магнезії, щоб випробувати, як реаґуватимуть відповідні прилади сателіта, коли перелітатиме понад ними. Науковці хочуть знати, чи „Майдас" реаґуватиме на горяч на землі та чи він відрізнить її від горячі, яку спричиняє радіація ракети. Ці сиґнали буде видко на 50 миль. Та ввечері 26-го травня ствердили, що радіо на „Майдасі" не діє добре, і треба буде направити його з Землі, але не знати, чи вдасться це зробити.

Кількість жертв землетрусу в Чіле встановляють на 5,000 осіб

Сантіяґо. — Сила землетрусів, що спустошили протягом останнього тижня південні області Чіле, почала в четвер цього тижня потрохи зменшуватися. Урядові чинники оцінюють тепер кількість людських жертв у тому часі на 5.000 осіб. Офіційна листа виказує досі 2.829 вбитих і таких, що пропали без сліду, але з багатьох місцевостей ще немає підтверджених даних, бо зв'язок з ними цілком перерваний. Багато людей загинуло під зсувами землі і їх ніколи не можна буде знайти. Уряд одержав непідтверджені ще повідомлення, що сніґові лявіни і зсуви землі і скель засипали цілу індіянську оселю із 800 мешканцями. Ці індіяни із племени Аракуана належать до решток первісного населення Чіле і живуть високо в горах, відрізані від інших осель. Речеві шкоди спричинені землетрусом обраховують на 300 мільйонів долярів. Видатну допомогу для потерпілих започаткували З'єдинені Держави Америки, висилаючи літаками ліки, одяг і харчі.

Сенат призначив на фармерську програму п'ять більйонів долярів

Вашинґтон. — 25-го червня Сенат більшістю 74-ох до 1 голоса прийняв законопроєкт, згідно з яким на фармерську програму у фінансовому році, який починається 1-го липня ц. р. призначено суму п'ятсот більйонів долярів. Ця сума є на $67 мільйонів більша від тієї, яку прийняла Палата Репрезентантів, і на $130 мільйонів менша від того, чого вимагав президент Айзенгавер. Проти був тільки сенатор-республіканець Прескот Буш із Коннектикату, бо хотів цим способом зазначити, що цей і інші, контрольовані демократами, Конґреси не хочуть співпрацювати з Президентом і секретарем рільництва Азрою Тефтом Бенсоном, щоб ухвалити таку господарську програму, яка мала б якийсь глузд.

В СУБОТУ ПОХОРОН БЛ. П. ІЛЬКА ЛИСОГОРА

Похорон померлого минулого четверга, 26-го травня, бл. п. Ілька Лисогора, батька заступника головного предсідника УНС Йосипа Лисогора, відбудеться в суботу, 28-го травня, о год. 8:30 рано з похоронного заведення МекДонала в місті Гудсон, Н.Й., до церкви св. Миколая і опісля на місцевий цвинтар.

АМБАСАДОР ЗДА В РАДІ БЕЗПЕКИ ПОКАЗУЄ МІКРОФОН, ВІДКРИТИЙ В АМБАСАДІ ЗДА В МОСКВІ

Об'єднані Нації. — У своїй промові на засіданні Ради Безпеки Об'єднаних Націй в минулий четвер 26 ц.м., американський амбасадор в ОН Генрі Кебот Ладж задемонстрував перепачкований до амбасади ЗДА в Москві большевиками тайний підслуховий апарат. Ладж показав дерев'яну плоскорізьбу, що зображувала американську Велику Печать. У цій плоскорізьбі був зручно скритий маленький мікрофон з антеною величини олівця. Ту плоскорізьбу дав колишньому американському амбасадорові в Москві Авереллові Гарриманові якийсь совєтський урядовець в 1945 році. У 1952 році, за урядування амбасадора Джорджа Кеннана, під час перевірки стін і меблів в амбасаді, відкрито той апарат. Ладж заявив при цьому, що впродовж останніх років знайдено в американських амбасадах, дипломатичних місіях та в помешканнях американців в СССР і в сателітських країнах понад сотню тайних підслухових апаратів. В одній тільки Польщі викрито 25 таких апаратів в різних американських урядах. Ще в минулому місяці викрито таку штуку. Американська преса пригадує при цій нагоді недавню заяву теперішнього амбасадора ЗДА Левеллина Томпсона, що коли він має вести якусь важливу політичну розмову, то завжди воліє робити це поза стінами свого кабінету.

Генрі Кебот Ладж

У ТУРЕЧЧИНІ АРМІЯ ПЕРЕБРАЛА ВЛАДУ — ЗАПОВІДАЄ ВІРНІСТЬ ЗАХОДОВІ

Анкара. — У Туреччині збройні сили перебрали владу у безкровному державному перевороті — повідомила в останній хвилині коротка радіовістка. Речник турецької армії заявив, що покликаний нею уряд переведе внедовзі нові вибори. Водночас, він заявив, що Туреччина залишиться вірна своїм договірним зобов'язанням з західніми державами. Туреччина — як відомо — є членом Північноатлянтійського пакту (НАТО) і середньо-східнього т. зв. Центрального оборонного пакту (СЕНТО). Що сталося з прем'єром Аднаном Мендересом — покищо не сказано.

Можна здогадуватись, що цей військовий переворот в Туреччині стоїть у тісному зв'язку з останніми демонстраціями, які відбулись в Туреччині проти режиму Аднана Мендереса. Уряд Мендереса з Демократичної партії вжив в останніх місяцях і тижнях цілу низку засобів для спутання чи навіть повного виелімінування опозиції, ведeної Республіканською партією, у проводі якої стоїть попередній президент Туреччини, вислужений генерал Ісмет Іноні. Між Ісметом Іноні і теперішнім президентом Селялем Баяром існувала віддавна особиста ворожнеча. Внаслідку останніх студентських демонстрацій проголошено в Анкарі і Істанбулі виїнятковий стан з поліційною годиною. Свобода преси фактично була вже віддавна в Туреччині скасована, бо за найменшу критику політики уряду засуджувано редакторів на основі переведеного недавно пресового закону. Як можна судити по наведеному вгорі короткому комунікаті, військовий переворот, що стався в Туреччині, сприяє демократизації режиму та не змінює закордонної політики Туреччини. Чи той переворот прейшов за тихою згодою Аднана Мендереса чи без або проти його волі — покищо не відомо.

20 атлянтійських держав нараджуються над спільним економічним пляном

Париж. — Від вівтірка цього тижня відбувається в Парижі конференція економістів з 20-х країн, в тому числі — 18 европейських та ЗДА і Канади. Ця конференція має на цілі зреорґанізувати існуючу від 1948 року Орґанізацію для европейської економічної кооперації, яка була покликана для правильного застосування в Західній Европі американської післявоєнної господарської допомоги за пляном Маршала. Коли Західня Европа піднеслась господарсько, Орґанізація для европейської економічної кооперації занепала, а на її місце постали дві суперницькі орґанізації — 6-членний Спільний господарський ринок з Францією і Західньою Німеччиною у проводі й 7-членна Асоціяція вільної торгівлі, під проводом Англії. Теперішня конференція хоче перетворити Орґанізацію для европейської економічної кооперації в Орґанізацію для економічної кооперації і розвитку, з рівноправною участю також З'єдинених Держав і Канади та з поширеними цілями — спільних заходів для економічної експансії і спільної допомоги малорозвиненим країнам. Відповідний проєкт зголосила Швайцарія. Ділова Комісія має розглянути проєкт Швайцарії та пред'явити звідомлення і рекомендації 10 липня ц. р.

Посилення боїв в Альжирі стоїть у зв'язку з місцевими виборами

Альжир. — Посилення воєнної акції мусульманських партизанів в Альжирі проти французької адміністрації та в реакції збільшення активности воєнних дій французької армії в Альжирі стоїть у безпосередньому зв'язку з тамошніми департаментовими виборами, що їх розписали французи. Провід арабських націоналістів веде кампанію за бойкотування тих виборів і він намагається відстрашити мусульманське населення від участи у цих виборах — маніфестацією власної військової сили. Французький центральний уряд хоче перевести ці вибори, як доказ ступневого здійснювання своєї програми реформ в Альжирі, але ця програма стрічається із спротивом також збоку альжирських французьких колоністів. Вибори почнуться з кінцем цього тижня. З уваги на ці настрої, не відомо, яка буде фреквенція у виборах. В усякому разі — вони знову не дадуть дійсного й авторитетного представництва автохтонного арабського народу.

● **На крайовому Конґресі** Батьків і Вчителів промовляв Бонаро В. Оверстріт, який казав, що майбутнє Америки залежне від того, як і чого навчатимуться учні в школах, і від того, чого вчитимуться старші віком особи. Він закликав старші дорослі покоління до наполегливої праці над своєю освітою.

СССР В РАДІ БЕЗПЕКИ ОН ЗНОВУ ПОГРОЖУЄ ВІЙНОЮ

РАДА БЕЗПЕКИ ВІДКИНУЛА СКАРГУ СССР ПРОТИ ЗДА

Ню Йорк. — Совєтський амбасадор Андрей Ґромико заявив на засіданні Ради Безпеки Об'єднаних Націй в минулу середу, що „світ знаходиться над берегом війни" і повторив потім ще раз ту погрозу, зв'язавши її з нібито американськими „аґресивними діями", якими є — розвідча діяльність. Рада Безпеки Об'єднаних Націй відкинула в минулий четвер 26 ц. м. совєтську резолюцію з засудженням З'єдинених Держав за їх нібито аґресивну акцію проти Совєтів, переведену розвідчими літаком У-2. У голосуванні над тією резолюцією, що його домагався совєтський міністер закордонних справ Андрей Ґромико, 7 держав висловились „проти", дві держави (СССР і Польща) „за", а дві держави (Цейльон і Тунісія) стримались від голосування. Те голосування було попереджене новою виміною промов — Ґромика і Генрі Кебота Ладжа. Ґромико накинувся на останню промову през Айзенгавера з минулої середи, як ніби на ще один доказ, що Америка веде „аґресивну" й „імперіялістичну" політику. Ґромико таврував Д. Д. Айзенгавера, що він не тільки виправдував розвідчу діяльність проти Совєтського Союзу, але й висловив жаль, що остання розвідча місія літака У-2 не вдалася та що він заповів, що розвідчі дії будуть продовжуватись ще більш удосконаленими технічними засобами. Зрештою, Ґромико повторив знову старі теревені про те, що Айзенгавер повинен був перепросити большевиків в Парижі. Ґромико знову накинувся на проєкт „відкритого неба", як на засіб отримування шпигунських інформацій. Обвинувачування, що його зробив в першому дні нарад Ради Безпеки Г. К. Ладж під адресою совєтської шпигунської сіти, Ґромико збув легковажною заввагою, що він, Ладж, оповідає „фантастичні байки".

Андрей Ґромико промовляє в Раді Безпеки ОН

У відповіді йому Генрі Кебот Ладж заявив знову, що Америка „засуджує не тільки вживання сили, але й вживання погроз, що буде вжита сила, вона засуджує погрожування атомовим знищенням, що його робив Совєтський Союз впродовж одного року під адресою 22-х країн. Американський амбасадор звернув увагу, що аґресивні дії Совєтів в минулому, в получені з постійними погрозами, що їх вони роблять під адресою вільного світу, та з манією засекречування всього, що дістьcя за завісою, створюють ту небезпеку несподіваної атаки збоку Совєтів, яка вимагає — задля самоохорони — зібрання інформацій про Совєти. На доказ що він, Ладж, не оповідав „фантастичних байок" і нічого „веселого" про совєтське шпигунство, Ладж запродукував викритий в кімнаті амбасадора ЗДА в Москві тайний мікрофон, поміщений в різьбі, що її амбасада дістала від ближче неназваного совєтського громадянина. (Ближчі дані про ту частину промови Ладжа подаємо окремо). Ґромико ніби не слухав тієї частини промови Ладжа й опісля, вдаючи дурника, запитав, з якої вистави Ладж стягнув той мистецький предмет, що його показував членам Ради Безпеки. Ладж відповів, що це не мистецький предмет, а наявний реальний доказ совєтської шпигунської системи та що привезено його просто з Совєтського Союзу.

Після того, як провалилась совєтська резолюція з засудженням Америки за її нібито аґресивну акцію проти СССР, велись наради над другою резолюцією, що її зголосили чотири держави з закликом до великодержав відновити переговори над справами міжнародного роззброєння та припинення атомових дослідів. У тій резлюції нічого не говориться про останній летунський інцидент та взагалі про будь-які розвідчі дії. Ґромико зголосив три додатки до тієї резолюції, намагаючись таким чином перепачкувати свою первісну резолюцію в дещо зміненій формі. В тих совєтських додатках закликається до „загального і повного" міжнародного роззброєння і знищення всіх складів атомової зброї та засуджується лети „чужинецьких літаків" на території інших держав, як небезпеку для миру і безпеки світу. Тому, що нема виглядів, щоб Рада Безпеки погодилась на включення Ґромикових додатків до зголошеної резолюції чотирьох держав, то Ґромико, мабуть, закладе нове „вето" проти тієї резолюції. Наради відкладено на п'ятницю 27 ц. м.

У СВІТІ

● **В Південній Кореї** арештовано трьох високих урядовців з недавньої адміністрації президента Синґмана Рі: всі вони були членами так званої плянувальної комісії щодо виборів і були безпосередньо винуваті у тих масових фальшівництвах виборів, які спричинили заворушення і димісію Синґмана Рі.

● **Данська преса** повідомляє про порушення данської повітряної суверенности двома совєтськими бойовими літаками типу „МІГ": один літак перелетів над островом Лолланд в минулу п'ятницю, а другий в неділю. Урядові данські чинники промовчали ті „інциденти", що їх большевики вважають за „аґресію" тільки тоді, коли якийсь чужий літак знайдеться над совєтською територією.

● **Карловий університет** в Празі, один з найстарших у світі, надав — за приказом від комуністичного уряду — почесний докторат права і золотий ланцюг американському мільйонерові з Клівленду Сайрусові Ітонові за „заслуги для співіснування між капіталістичним і комуністичним світами". На тій церемонії у Празі були приявні комуно - чеський міністер освіти, президент Академії наук, вся професура університету і різні комуністичні „достойники". Москва, надавши Ітонові „мирову нагороду Леніна" тим самим подала знак всім своїм сателітам — також вшанувати того американського сноба, якому імпонує „приязнь" із Хрущовим.

● **До Етіопії прийшов пішки** колишній американський учитель історії Донал Кнайс, автор книжки „Пішком через далекий світ". Кнайс почав свій теперішній марш з Лібії. Він перейшов Єгипет, Судан і Еритрею. Він каже, що своїми мандрами здобуває Америці приязнь тих всіх чужинців, які переконуються, що не всі американці є прихильниками подорожування серед найбільших вигод.

● **Англійський маршал** вайкавнт Монтґомері, який відомий із своєї екстраваґантности і погонею за популярністю без уваги на добро справи, переїхав з Гонґ Конґу з „візитою" до комуністичного Китаю. Там він відбув нараду з комуно-китайськими головачами.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc., 81-83 Grand St. Jersey City, N. J.
Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N. J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917. — authorized July 31, 1918.
Subscription Rates: One year $12.00; six months $6.25; three months $3.25. — Jersey City and Foreign Rates: One year $14.00; six months $7.50; three months $4.00. For UNA members monthly 65¢.
Передплата: На рік — $12.00; на пів року $6.25; на три місяці $3.25. — В Джерзі Сіті і закордоном: — На рік $14.00; на пів року $7.50; на три місяці $4.00. — Для членів У. Н. Союзу, чоловіків і жінок, — 65 центів місячно. — За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
Статті і дописи, підписані авторами, не мусять відповідати поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право в потребі виправляти і скорочувати надіслані матеріяли. Незамовлені матеріяли повертається тільки тоді, коли автор собі це виразно застеріг, долучивши заадресовану коверту з відповідною поштовою оплатою. — За зміст оголошень Редакція не відповідає.
Адреса: SVOBODA", P.O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

Послання рішучости, заспокоєння і надії

У сьогоднішній міжнародній ситуації кожний виступ Президента З'єдинених Держав є подією першої ваги. Нею було зокрема, звернення президента Двайта Д. Айзенгавера до народу, передане радіовою і телевізійною сіткою в середу, 25-го травня увечері. Це було справжнє послання про стан світу і рівночасно послання рішучости, заспокоєння і надії, таких потрібних кожній людині і всім народам світу в грізній, атомовій добі.

Навряд чи за півгодини, протягом якої тривала промова през. Айзенгавера, можна було б сказати більше і виразніше, як в ній він сказав. Кожне його слово мало свою вартість і своє значення, з кожного слова пробивались незрівняний авторитет і повага, бо промовляв це справжній лідер великої, культурної, могутньої країни і всього вільного світу. Це хочеться підкреслити, мавши на увазі, зокрема, недавній нікчемний виступ у Парижі того, хто титулує себе „вождем світового пролетаріяту", Нікіти Хрущова, що вимахував п'ястуками, повуличному лаявся і погрожував. Якщо порівнювати виступи Айзенгавера і Хрущова, то вних чи не найкраще віддзеркалювався характер тих двох світів, що вони їх символізують: достойного, вільного та мирного Заходу з президентом Айзенгавером, президентом де Голем та прем'єром Мекміллеpом на чолі і опанованого рабовласницьким, розбишацьким комуно-московським режимом Сходу. Навряд чи є на світі яка людина, могла б бодай на хвилину усумнитися щодо власного определіння до одного з тих світів. Нікчемність і розбишацтво можуть вдержуватись на поверхні деякий час, але ніколи не заволодіють вони світом.

Виступ президента Айзенгавера розвіяв кожний, навіть найменший сумнів у цьому відношенні. Згадано вже, що кожне слово в його промові мало свою вартість. Проте, звернімо увагу на деякі твердження, що мають окреме значення для нас, американських українців.

Багато бо з нас могло сумніватися щодо доцільности американської політики останніх років, ми мали багато причин побоюватись, що хитрий москаль може обдурити Америку і вільний світ. Що більше, деякі з-поміж нас навіть почали добачувати всілякі „зміни" та нові можливості і зв'язувати з ними свої надії. Тим часом, з промови Айзенгавера виходить недвозначно, що головним реалітетом для Америки завжди була і є свідомість можливости совєтського підступу, обману і розбишацтва. Тому Америка докладає всіх зусиль, щоб постійно мати власні і вірогідні інформації про СССР і те, що в ньому діється, та щоб постійно напоготові зустріти кожну загрозу. Хрущов у Парижі знову потвердив „непередбачливість поведінки таранських режимів", — сказав президент Айзенгавер. Виходячи з такої свідомости, Америка, хоч готова завжди пройти „додаткову милю" назустріч кожному, хто щиро бажає справедливого миру, — розбудувала оборонну і відплатну силу, яка „далеко перевищує все на землі".

Більшої рішучости та гарантії, а з ними й заспокоєння та надії не можна було б очікувати. Яка ж бо більша гарантія може бути, як не скріплення рядом фактів запевнення з найбільш авторитетного джерела, що ніхто й ніщо не годні приспати нашого поготівля, що спроможність нашої оборони і відплати далеко перевищує спроможність агресора?

Виступ президента Айзенгавера був посланням рішучости, заспокоєння і надії не тільки для нас, не тільки для Америки і вільного світу, але й для всіх, що живуть в тому другому, тиранському світі. З цього виступу народи за тиранськими заслонами можуть набрати певности, що Америка і вільний світ, з одного боку, не бояться і не думають підкорятись тиранам, а з другого не думають карати за тиранів їхні жертви, уярмлені ними народи. Усе це може давати тільки добрі надії на майбутнє.

Ділом, трудом і завзяттям

Кожного року в день 28-го травня українське громадянство в усьому вільному світі, як і український народ на рідних землях, вшановує з глибоким пієтизмом пам'ять великого Каменяра і провідника-Мойсея, того, хто, сповнений любови до рідного краю, віддав у незламнім завзятті українському народові ввесь свій вік і ввесь свій труд, своїм поривом і своїм життям вказуючи йому шлях у майбутнє.

З особливо глибоким пієтизмом вшановує пам'ять Івана Франка українська громада в країнах Північної Америки, у ЗДА і в Канаді. Українські піонери в Новому Світі, що клали тут основи українського життя, були тільки продовжувачами каменярської праці Франка, реалізаторами Франкових ідей і гасел. Це Франкові учні, вихованці його полум'яного слова, заходились на цій землі будувати перші українські святині, творити перші українські організації. Коли в 1893 році почала появлятися „Свобода", то вона з першого ж числа стала трибуною Шевченкового і Франкового слова. Євангелія, Шевченків „Кобзар" і „Мойсей" Франка — були тими реліквіями, що їх привезли з собою на американську землю наші піонери, були тими дошками рятунку, що не дали українцям потонути в чужинецькому морі. Євангелія і Шевченкове та Франкове слово створили й оформили Американську Україну, надаючи їй змісту і забезпечуючи її майбутнє.

З якою пошаною і любов'ю ставилися до Франка і його творчости українські переселенці на землі Вашингтона можуть свідчити десятки організацій, зокрема Відділів УНСоюзу, поназиваних іменем Івана Франка, Франкові портрети в усіх українських домівках, твори його в усіх українських бібліотеках.

Відношення американських українців до Франка чи не найкраще характеризує те, як вони прийняли болючу вістку про його смерть у 1916 році. Проводи українських організацій і товариств, головно ж екзекутивний комітет Українського Народного Союзу, відбули зараз же свої жалобні засідання, у висліді яких переслано кондоленційні телеграми до Поетової родини й українських установ у Львові, Києві та Харкові; тоді ж створено Фонд імени Франка на допомогу родині Поета й українським письменникам і проголошено жалобу для всіх американських українців. У відозві, проголошеній Головним Урядом УНСоюзу з приводу невіджалуваної втрати — смерти великого українського громадянина і національного пророка, висловлено заклик „не впадати в розпуку, бо не зітханнями і сльозами, але ділом і трудом та завзяттям ми зможемо дійти до тієї мети, яку вказав нам Франко, до волі і щастя для всіх".

Цей заклик, дійсний і актуальний також і сьогодні, зобов'язує українську громаду, продовжувати своїм ділом, трудом і завзяттям прорубати і вказати Великим Каменярем путь до обітованої ним вільної української землі.

Примара Білого Дому

Коли в останніх виборах 4 листопада 1958 року, всупереч великій і загальній перемозі Демократичної партії на терені стейтів і Конгресу, в Нюйоркському стейті світлу перемогу здобув Нелсон Рокефеллер, він став наче автоматично потенціяльним кандидатом Республіканської партії на Президента ЗДА. Він довгий час мовчав у цій справі, але, перевіривши настрої в республіканськo-партійних організаціях різних стейтів Америки, проголосив у грудні минулого року, що рішуче не претендує від республіканської конвенції — ні на президентську, ні на віце-президентську кандидатуру. Ще минулого тижня відкинув він суґестію бути головним промовцем на конвенції Республіканської партії, що відбудеться 25 липня ц. р. в Шикаґо, і заявив, що взагалі на ту конвенцію не поїде. Це мала бути маніфестація небажання активно втручатися у вибори на конвенції і давати притоку для дальших комбінацій на тему власних кандидатських плянів.

Тим часом в останню середу губернатор Нелсон Рокефеллер заявив, що „коли його призначать" кандидатом на Президента, то він ту кандидатуру прийме. Внаслідок такої заяви 96 республіканських електорів від Нюйоркського стейту вийдуть на партійну конвенцію до Шикаґо без попереднього рішення, за кого голосувати, і з програмою „чекати й дивитися". Практичний наслідок такий, що республіканський партійний апарат в Нюйоркському стейті взагалі до липня ц. р. нічого не зможе робити і залишатиме поле праці суперницькій Демократичній партії.

Якщо губернатор Нелсон Рокефеллер мав би поважні шанси стати кандидатом на Президента, то можна було б не дивуватися його заяві. Хто з громадян Америки не хотів би стати Президентом! І між 180 мільйонами громадян ЗДА є чимало людей з кваліфікаціями на це найвище в державі становище, а один із найперших між ними, із першорядними даними, є Нелсон Рокефеллер. Однак, дуже мало є виглядів на те, щоб на Шикаґівській конвенції знайшлося 666 електорів, які дадуть першенство Рокефеллерові перед Ричардом Ніксоном. Як зауважив один коментатор, це хіба „надія на грім з ясного неба, який розторощив би Ніксона і промостив шлях Рокефеллерові". Тому треба дивуватись Рокефеллерові, що принанливий образ Білого Дому переміг у ньому тверезу оцінку ситуації. Коли ж узяти під увагу, що головна засада в політиці — не заявлятися ніколи за те, що є наперед програною справою, то треба й до заяви нюйоркського губернатора Рокефеллера ставитися з поважним здивуванням, що його скріплює ще й попередня заява Рокефеллера, яка у відповідній мірі піддержувала б критичні голоси демократів на тему поведінки і становища президента Айзенгавера до останніх міжнародних подій.

МІЖ КАПІТОЛЕМ І БІЛИМ ДОМОМ...

ДВА ОБЛИЧЧЯ БЕЗПЕКИ

Саме в той час, коли славний інцидент із „У-2", що шпигував над совєтською територією, розгарячив холодну війну, а новий совєтський на чотири з половиною тони сателіт надав їй додаткового, драматичного посмаку, американська столиця святкувала свій традиційний День Збройних Сил. В Америці не влаштовують таких першотравневих парад, як на Червоній площі в Москві на яких демонструється мілітарну потужність, тому День Збройних Сил став нагодою для „зустрічі з громадянством".

Загроза війни у всій різноманітній і жахливій формі не перестає стояти перед очима американського громадянства, чи то в образах науковців, у фантазії письменників, на фільмах чи хоч би тільки у зізнаннях спеців перед конгресовими комісіями. А напружена міжнародна ситуація надає уяві реального посмаку. Не дивниця, що неначе для збалянсування своєї уяви про страхіття можливої війни, громадянство радо вітає нагоду побачити реальну оборонну силу своєї країни. Тому то так імпозантно випала цього року зустріч громадянства з його Збройною Силою. Протягом двох днів щось із півмільйона людей відвідало військове летовище Ендрюс Ейр Форс, Бейс. Армія, Фльота Летунство, „Маріне" та Побережна Сторожа презентували свою найновішу зброю і свою бойову техніку.

Не можна дивуватися, що в добі сателітів і міжконтинентальних стрілен не наземна і не водна, а повітряна сила становила там головну атракцію. Та не було це кривдою для армії чи морської фльоти, бо і в цих родах збройної сили летунство є інтеґральною частиною модерного вивінування, а армійський попис і змагання парашутистів в скоках були одною з головних точок програми.

Були симульовані покази нападу з ужиттям атомової бомби, що розпростерла свій славний гриб на тлі синього неба. Морська фльота презентувала повітряну акробатику, що справді запирала дух у глядачів. Це славні „блакитні ангели", група швидших від звуку літаків „Ф-11-Ф", званих „тайґерджетс", гуляли під небом у тісній формації. З ними конкурували „золоті яструби" Королівської Канадійської Повітряної Сили, на американської роботи апаратах „Ф-86". Американська Повітряна Сила і собі не осталась позаду в акробатиці. Її „громові птиці", що взяли собі назву індійського божка і були розмальовані як індійські тотеми, рисували на тлі неба майстерні взори із швидкістю більшою як звук. Але їхні узори це не тільки фантастичні форми для естетичного попису. Адже повітряна акробатика — це засіб для двобоїв модерного лицарства у піднебесних просторах. Як далеко вперед пішла ця штука від часів колись славних Ріхтгофенів чи Дулітлів із першої світової війни. Пішла вперед машина: сила її моторів і зброї, її швидкість, рухливість... І мусіла піти вперед за машиною й людина, призначена бути паном її в бойовій акції; людина, що силою тіла й духа, нервів і знання мусить перевищувати машину...

Але ця машина, різного роду і призначення, стояла на показ для цивільних людей, які довірили їй свою безпеку. Понад тисячу експонатів стояло рядами й групами на великій площі. Очевидно, все було в межах, дозволених таємницею і іншими міркуваннями. Не було, наприклад, може найславнішого тепер літака „У-2". Але ж, як кожний повинен знати, цей літак призначений для досліджування погоди, то може й не місце йому було між бойовими машинами. А цих було доволі, і їх дивовижні форми нагадували передпотопових рептилій, зграбних ластівок, а то й просто ті трикутні стрільна, що їх ми робили з паперу і пускали в школі професорам понад голови. Деякі вперше були показані публічно, як ось цей славний „Конвейр Б-58", міжконтинентальний суперсонічний бомбовик з довгим гострим дзьобом, з малим плоским трикутником замість крил і з потужними джетовими моторами...

Недалеко, неначе для контрасту з цими „найшвидшими", стояли „найповільніші" — гелікоптери, різні „літаючі огірки" та інші незграбні потвори. Та й ціль їх тут — не конкурс а показ транспортування матеріялу й людей, в тому числі, або прецезійного, доземного причалювання... І ще для іншого контрасту стояли, гордо й струнко націлившись у небо, апарати майбутнього: стрільна із славними вже іменами: морської фльоти „Поларіс", ракета, що вистрілюється з підводного човна, а далі Атлас, Титан, Тор...

Люди оглядали, дивувались... А все ж... десь у просторах літали штучні сателіти і будили візію нової зброї. Чи рівня їй буде оця, що сьогодні показується тут, як останнє слово збройної машини...

В той самий час як публіка оглядала збройну силу, що стоїть на сторожі країни проти зовнішньої небезпеки, вулицями столиці маршували 30 тисяч хлопців і дівчат — членів шкільних патруль безпеки. Це було їхнє річне свято, показ їх досягнень і пропаганда їх ідей. Вони теж стоять на сторожі безпеки країни, але внутрішньої безпеки. І зовсім не такий малий відтинок їх діяльности. Небезпека, від якої вони бережуть громадян, особливо своїх товаришів, загрожує не від зовнішнього ворога, а від того внутрішнього, що виростає з каригідної нерозважливости, недбальства, а то й злочинного наражування чужого життя.

За перших 58 років нашого століття у цій країні згинуло 1.300.000 людей від автомобілевих випадків, — більше як в усіх війнах цієї країни від часів Американської Революції аж по Корею. За 1958 рік згинуло в такий спосіб 37 тисяч осіб, а на наступні роки передбачено дальший зріст цього числа. На кожних сто тисяч миль, що їх переїхав пасажир, згинуло в тому році 2.3 осіб від автомобілевих випадків (0.18 на залізницях і 0.38 в літакових катастрофах). Часом винна недосконала машина, але частіше — нерозважна людина. Ось, щоб виховати „розважну" людину, шофера чи пішохода, створено при школах ці „патрулі безпеки". Вони повні ентузіязму, повні серйозности свого завдання. П'ять із них підчас цьогорічного — 24-го з черги — святкування, дістало відзначення за врятування людського життя на дорозі. Понад тридцять тисяч їх з'їхалося сюди із 22 стейтів. Останні дні йшли конкурси різного роду вмілостей, а потім відбулася велика парада вулицями — з музикою (82 оркестри), з мейджоретами, пропаґандивними возами, з танками, співами і криками. Тривала понад п'ять годин, а сто тисяч глядачів приглядалось молодим маршунам.

Так одного дня зійшлися два обличчя безпеки і святкували своє свято дві сили, що стоять на сторожі: збройна сила, страшна, могутня, несамовита в своїй технічній геніяльности — і простодушна, молода сила безжурних школярів у кольорових строях, з музикою й гармидером. Але обидві вони стоять і охороняють людське життя, байдуже, що кожна в інших обставинах, на інших позиціях. І байдуже, що одна в руках зрілих, прецизійно вишколених мужів, а друга в руках молодих, веселих школярів.

Любомир О. Ортинський

ЗАСУД ХРУЩОВА

Об'єднані Нації, 24 травня. — Другий день надзвичайної сесії Ради Безпеки, скликаної на домагання СССР, щоб „засудити нечувану агресію ЗДА", поповнену влетом на совєтську територію американського літака, розпочав промовою представник Франції Берард. Висловивши „серйозний сумнів" щодо агресивного характеру цього влету промовець заявив, що міжнародне право не клясифікує розвідки як агресії, і що при наявності взаємного недовір'я між країнами розвідка — це повсякденна практика. Також загальновідоме, що СССР неоднократно позиваний перед Раду Безпеки не за якісь малі переступи, але за „численні інциденти і доказані факти". Розвідувальні дії, — продовжував Берард, — є не причиною, але наслідком певного стану і, щоб його усунути, треба сягнути до кореня зла. Спробою зробити це була, чи мала бути, Паризька конференція, яку унеможливив Совєтський Союз. Таким чином сам позовник унеможливив основний розгляд причин міжнародного напруження. Коли ж іде про полети, то вони стали тепер явищем повсякденним. Для прикладу, совєтські „спутніки" перелітають кожного дня вісімнадцять разів над територією Франції; щоправда летять вони на дещо більшій висоті, як летів U-2, але це не така вже істотна річ. Взявши до уваги всі ці факти, французький представник ще раз закинув Москві, що вона зруйнувала надії народів на Паризьку конференцію, і заявив, що голосуватиме проти совєтської резолюції.

Сер Пірсон Діксон, голова англійської делеґації в ОН, сказав, що акцію СССР перед Радою Безпеки вважає „неоправданою", а причину оскаржень — за „дуже перебільшену". Зрештою, — сказав англійський представник, — факт, що Совєтський Союз, відомий із своїх різнородних і на широку скалю закросних розвідчих акцій, обурюється на ЗДА, викликає тільки здивування і сумніви щодо інтенцій такого поступування. Далі англійський представник заявив, що на конференції 10-ох держав, покликаних Генеральною Асамблеєю ОН до Женеви розглянути справу міжнародного роззброєння, Канада, Франція, Англія, Італія і ЗДА саме запропонували відповідні заходи безпеки, щоб виключити повітряні атаки, і що ніхто інший як Совєтський Союз поставився до цього пляну наскрізь неґативно. Врешті, — заявив сер Пірсон, — поведінка представника СССР на Паризькій конференції і використання інциденту з U-2 для того, щоб її розбити, викликала в світі глибоке занепокоєння.

Д-р Маріо Амадео, арґентинський представник, підійшов до оскаржень Совєтського Союзу з точки зору компетенцій Ради Безпеки. Нашим завданням, — сказав він, — не є стверджувати леґальність чи нелеґальність полету U-2, а тільки встановити, чи є цей акт актом агресії. Вказавши на відсутність точного визначення поняття агресії, він послався на проєкт відповідної резолюції, винесеної на Раді Безпеки ще в 1958 році. Порівнявши критерій цього проєкту — що його, до речі, запропонував був Совєтський Союз — з фактом полету U-2, промовець ствердив, що цей полет ні в якому разі не відповідає поняттю агресії, як сформульована вона в совєтській резолюції. Ствердивши далі, що в справі полетів компетентний представник ЗДА зробив категоричні вияснення, він виключив будь-який сумнів щодо справжніх інтенцій уряду ЗДА і вартости його заяви, зробленої вчора Генрі Кеботом Ладжем. Уряд Арґентини, — заявив д-р Амадео, — переконаний, що прийняття запропонованої Совєтами резолюції тільки погіршить міжнародну ситуацію, і тому він буде голосувати проти неї.

Представник Китаю д-р С. М. Ченґ почав від ствердження, що розвідка і шпіонаж такі давні, як і організована людська спільнота. Ніхто дотепер не кваліфікував їх як агресію. „Це — зла іронія, що країна, яка вносить такі скарги, сама має довгий і поганий рекорд як агресор супроти суверенних держав, жертвою якого впала також моя країна. Тверде право самозбереження наказує оборонятись проти несподіваної атаки країни, агресивні наміри якої добре відомі," — заявив д-р Ченґ. В дальших своїх виступах він закинув Совєтському Союзові постійне ламання міжнародного права, „одну агресію за другою", внаслідок чого вільний світ почав думати про оборону.

Увесь світ сподівався, що в Парижі вдасться осягнути принаймні мале відпруження, а проте, внаслідок совєтського саботажу, прийшло велике розчарування, а заразом і сумнів щодо інтенції Хрущова. Стає ще й ще раз очевидним, що совєти думають про опанування світу, і що вони рішили перенести холодну війну з Парижу до Ню Йорку, до Об'єднаних Націй. Хрущов кричав у Парижі про те, що „Бог йому свідком, що

(Закінчення на стор. 3-ій)

З НАШИХ БУДНІВ

ПЕРШИЙ ДОВГИЙ „ВІКЕНД"

А тю на тебе! Не багато бракувало б і був би вредний Нікіта попсував нам перший довгий „вікенд" цього літа! Та й ще з такими преважливими імпрезами, як футбольний матч між „Тризубом" і „Кікерсами" за мистецтво Америки у Филаделфії, чи ювілейний з'їзд наших лікарів у Торонті, чи хоч би нехай і неформальне ще — започаткування сезону на Союзівці.

Як знаємо, ситуація була сильно напружена, коли той навіжений кукурудзяник завалив конференцію на вершинах та й ще до того тяжко образив нашого пана президента. В повітрі запахло атомовим Перл Гарбором, що було б, очевидно, страшною катастрофою, передусім для політичної еміґрації, бо Історія застукала б нас знову непідготованими до великого моменту. А найгірша біда в тому, що ще не відбувся Світовий Конґрес Українців і фактично не знати, хто мав би посилати в Україну похідні групи, та й куди, яким шляхом: суходільним, морським чи може, повітряним?..

Вправді, деяка підготова до назріваючих подій уже йде, то тут, то там. Наприклад, переказували мені з Гантеру, що пан Кобзяр знову риє землю, тільки не знати, що це він плянує робити: будувати бункер чи нову грибарню? Так само розповідав мені друг Микола Понеділок, що його земляки в Трентоні знову почали топити сало, зливати до ґальонів з вина і закопувати, на чорну годину, в садках, під вишнями, — так, як це вони робили під час корейської та індокитайської „поліційних акцій". Магазинують теж запаси спирту власної продукції і великої потужности, що його, кажуть, не береться навіть нуклеарна енергія!

Ну, та хай йому грець! Хай ідуть всі страхи й тривоги на гори, на ліси і дебри, на якусь іншу плянетку, де не живуть такі симпатичні істоти, як американські українці, і де немає таких приємних оказій, як довгі „вікенди". Ох, як то добре буде забути хоч на три дні за Нікіту, ракети, повітряні конфлікти та інші страхіття, не слухати радіокомунікатів, не дивитись на телевізію, а сісти собі в тіні самітньої сосни, встромити собі босі ноги в калабаньку (басейн на Союзівці ще не огрітий) і слухати, як грайливо дзюркоче вода по камінцях, як сосни шумлять і пташки цвірінькають.

Безсмертні Твої слова, Батьку - Ювіляте: „Село — і серце відпочине", а поняття „село" переноситься в цьому випадку на всі українські вакаційні оселі, включно з танцями під зоряним небом. А наше втомлене серце мусить же відпочити, і душа наша мусить зачерпнути життєдайних сил від Матері-Природи, бо може справді на нашу долю призначено ще пережити таке, що „хай ся йому преч скаже!" Тож відпочивайте гарно і щасливо, Дорогі Друзі, і за кожним разом дякуйте Господеві, що дарував нам на цій землі ще один „вікенд", — чи то довгий, чи короткий.

Ікер

Микола Миленко

„УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР" М. К. САДОВСЬКОГО

(Спогад)

(2)

Пан Вільшанський був великим аматором українських вистав і багато спричинився до розвою театрального мистецтва в Полтаві та її околицях. Його енергією та заходами вибудовано в Корпуснім саду літню відкриту сцену, а потім великий Літній театр, на відкриття якого була запрошена українська трупа М. Кропивницького.

Поки з'їдуться актори, та поки почнуться проби, маємо досить часу, щоб я розповів дещо про ті аматорські вистави та ярмарки - гулянки, що їх влаштовували українські громадські діячі полтавської „Просвіти" під головуванням голови міської управи, п. Дмітрієва та Маркевича.

Аматорських українських гуртків було в Полтаві багато, але найліпшим був гурток Миколи Вільшанського та Ільєнка, який потім став професіональним актором в трупі „Гайдамаки".

Другим найбільшим і найкращим гуртком був наш, в якому приймав участь я вже дорослим хлопцем. Цей гурток був організований Миколою Марусовим та Олександром Певним під режисерством Віктора Пархомовича, колишнього актора трупи Г. Ашкаренка, в якій працював М. Кропивницький. Наш гурток виступав не тільки в Полтаві, але й в інших містах Полтавщини, як Константиноград, Миргород та ін.

Великий вплив та поширення української свідомости серед населення Полтави та її околиць мали українські гулянки під назвою „Сорочинський Ярмарок", які відбувалися декілька років підряд, та Шевченківські свята, на яких щороку виступав просвітянський хор під диригуванням Попадича, з участю знаменитого співака Алчевського.

В „Сорочинських Ярмарках" брала участь також наша стара обрусіла шляхта, бо відбувалися вони під протекторатом самого губернатора. Ці ярмарки організовано з добродійною метою і все, що там продавалось та розігрувались на льотерії, дарувала шляхта зі своїх величезних економій та маєтків. Там було все, що можна бачити на ярмарку, але в дуже пишному декоративному українському дусі.

Шляхетні пані являлись звичайно в українських убраннях, у вишиваних і мережаних сорочках, в плахтах, гаптованих золотом попередницях, байбараках, в корсетках, корабликах та очіпках, шитих золотом і сріблом. Все це виймалося з бабусиних скринь, як пам'ятку нашого минулого. Всі вони красно говорили українською мовою і були першими в усіх ятках, які самі оздоблювали і виповнювали горілками, наливками, запіканками, вишнівками та медами, медівниками та солодощами, ковбасами та печеним м'ясом.

Були також на ярмарку корчми, в яких можна було скуштувати печеного порося з гречаною кашею.. Основну роботу виконували звичайно, покоївки, яких пані брали з собою з дому. Все то були наші українські дівчата, які були раді нагоді поговорити зі своєю „баринею" рідною мовою.

Велике враження залишала у присутніх на ярмарку сцена проводу отамана Палія до Межигірського Спаса, яку влаштовував аматорський гурток Вільшанського Осмоловського. Ролю Палія виконував сам Осмоловський, одягнений в історичне убрання, а аматори, що з барилом горілки, музикою, танцем та гуком випроваджували отамана, виконували ролі козаків. Це була жива картина, яку повторювали, йдучи з корчми до корчми по доріжках саду, кілька разів на день. Оця історична романтика розбуджувала приспане національне почуття в багатьох несвідомих українців, змосковщених малоросів: Лизогубів, Милорадовичів, Федоренків, Болюбашів, Лисогоренків, Гудимів, Сологубів, Зайцевих та ін. Перелічую їх тому, що все це — нащадки відомої козацької старшини, діди яких відігравали в історії України значну ролю.

ЗАСУД ХРУЩОВА

(Закінчення зі стор. 2-ої)

його руки незаплямлені, а совість чиста". Але відомо, що в СССР не визнають Бога, і відомо теж, що і руки, і совість Хрущова заплямлені. Уважаючи, що акція Совєтського Союзу на терені Ради Безпеки це „чиста пропаганда", „д-р Ченг запропонував не марнувати часу і припинити „пропагандивний рейд" без церемонії.

Одинокий представник і член Ради, який вторував большевикам, був польський представник Єржи Міхаловський. У своїй довгій і нудній промові він намагався підійти до проблеми з погляду міжнародного права, з мілітарного і політичного штандпункту. Він намагався доказати, що полет „У-2" становив явне порушення суверенної території, і заявляв, що навіть одного літака вистачає, щоб завезти великої вибухової сили бомбу. Врешті заявив він, коли йде про політичний бік справи, то порушення міжнародного порядку урядом ЗДА „може привести до повного хаосу і безправ'я у міжнародних відносинах". А що цього допустилась велика потуга, яка повинна стояти на сторожі права, і що през. Айзенгавер тільки „суспендував", отже хвилево припинив розвідчі полети, треба ЗДА покарати.

Як останній зголошений до слова виступив італійський делеґат Ортона. У своїй короткій промові він назвав совєтську скаргу непотрібним драматизуванням інциденту, значення якого блідне на тлі найновішої інформації про запущення ЗДА „штучного шпигуна" вагою 3000 фунтів, який буде спроможний викривати атомові експерименти. Ортона склав від імени свого уряду заяву, що не буде голосувати за совєтську резолюцію.

*

Промовою італійського представника закінчився другий день сесії Ради Безпеки. Порівняно з першим днем атмосфера дещо злагідніла, зацікавлення дебатами змаліло, бо стало ясним, що не буде „великої несподіванки". Громико добре почував себе в ролі прокурора, таврував „американських імперіялістів" і в загальному тримався тону, який започаткував його шеф Нікіта Хрущов у Парижі. „Яка це іронія, коментував мій сусід під час промови совєтського міністра, коли професійний аґресор оскаржує ЗДА — в аґресії". Але так воно було, а відповідь Ладжа, хоч рішуча й повна доказів про совєтську шпигунську діяльність, все ж не вичерпала резервуару можливостей, якими диспонує Захід, коли йдеться про наявні злочини СССР. В кінці своїх промов Ладж і сер Пірсон з притиском підкреслювали, що їх уряди „завжди і всюди" готові переговорювати і шукати порозуміння.

Без сумніву, совєти не матимуть успіху з своєю резолюцією. Сумнівна також пропаґандивна вартість їхньої акції в Раді Безпеки, коли йде про відгомін західньої преси. Але було враження, що Громико говорив тільки для московської „Правди", для тих мільйонів людей які дістануть текст тільки його промови і не матимуть змоги критично її оцінити.

● **На Філіпінах** розпочато акцію за перетворення острівця Корреджідор на національну пам'ятку під спеціяльною охороною. Корреджідор, як відомо, увійшов до історії з геройської оборони тамошньої американської залоги, що її облягали переважаючі сили японців.

З КОНЦЕРТОВОЇ ЗАЛІ

Міркування з приводу концерту Теодора Терена-Юськова в Ню Йорку

Хоч для мене ніколи не може бути законом те, що говорить або пишуть люди, але на концерті Теодора Терена-Юськова 14-го травня в залі Джуньйор Гайскул мимоволі пригадався мені вдалий вислів три роки тому померлого у ЗДА Йосифа Гофмана про те, що не той є справжній музикант, або справжній талант, хто вміє швидко пересувати пальці по клявішах — а той, хто знає, що він грає, розуміє зміст твору й доносить його до слухача. Якраз головне у виконанні Теодора Терена і є його надзвичайно правдива, індивідуальна, глибоко продумана інтерпретація виконуваних речей, що з'являється найціннішою прикметою в кожній галузі мистецтва.

Для потвердження цього достатньо пригадати монолог Яга з опери Дж. Верді „Отелльо". Таке закінчення надхненне, повне, де треба, сарказму, грандіозне, сильне, я сказав би, вібруюче, з різноманітними нюансами, майстерним філіруванням-звуку та завершене блискуче зробленим сміхом виконання, — рідко можна почути в найкращих співаків світу. Так само арія з опери „Іродіяда" Ж. Масне, проспівана з темпераментом, могутнім і ніжним звуком, з величезним Кресцендо на — кінці, яке не кожна оперова зірка могла б зробити так рівномірно і прегарно, як це вийшло в Теодора Терена - Юськова. Також „Лісовий цар" Шуберта, виконаний у безперервному русі, алегорично змальовуючи біг коня, який несе на собі, в відчаю батька з вмираючим сином, — безперечно можна зарахувати до шедеврів, виконаних у першому відділі концерту.

Але майже зовсім невідома арія з опери „Два Фоскарі" (також Верді), не зважаючи на добре виконання, не могла зробити враження подібно вищезгаданому, бо по мистецькій якості значно уступає багатьом іншим творам відомого італійського композитора. Але похвально є те, що Терен намагається в своїх виступах познайомити публіку з речами мало знайомими і рідко, бо і ніколи не виконуваними.

Під таким самим поглядом побудовано програму другого відділу. Поруч з Лисенком, Сеницею та Лятошинським вперше в Америці відспівано речі Г. Майбороди, Надененка та Тіца. Останній німецький кайзер Вільгельм, почувши перший раз Шаляпіна, сказав таке: „Якщо талант є слов'янського походження, то він буде обов'язково талантом світового маштабу. Цю гіпотезу можна застосувати до характеристики мистецтва Терена. Своїм виконням творів українських авторів, він не тільки переверпив самого себе, але доказав, що ці твори виглядають не гірше від творів відомих західньо - европейських композиторів.

Лисенківське „Не забудь" на слова Івана Франка, може бути зразком українського клясичного романсу. Не вживаючи жадних нових „трюків" у музичному викладі, як це часто робилося покійним Сергієм Прокофьєвим, — Лисенко, використовуючи звичайні клясично романтичні засоби і вкладаючи глибокий зміст та душу в компоновані речі, досяг блискучих, чарівних наслідків. Не менше чарівним було і виконання цього романсу. Тут була чудова зміна настроїв, могутність, маршоподібний ритм, естетичне переживання і знов подивугідна філірування або згасання та наростання в звучанні те, що в музиці називається кресцендо і дімінуендо. Друга річ Лисенка „Не дивися на місяць весною" (слова Л. Українки) приваблювала щиролоґічно виконанням, так званим темпом рубато.

Розкішне „Гаї шумлять" Георгія Майбороди, одного з найліпших сучасних київських композиторів, дало велику насолоду слухачам, захоплено відспіване артистом і так само сприйняте авдиторією. Вражає в цій речі простий, але надзвичайно вдалий, для відтворення атмосфери шумлячих лісів, акомпаніямент, написаний автором, та майстерно відіграний доктором Базалєю, який на протязі цілого концерту був першоклясною підтримкою солістові, зразково акомпаньюючи, а в оперових аріях чудово імітуючи оркестрові звучання.

У другому відділі виконано сумно - надривне „Чого являєшся мені у сні" Надененка та, трохи подібне на стиль Лисенка, „Гукайте їх" Сениці, а на закінчення програми відспівано чотири обробки українських народних пісень. „Ой не світи, місяченьку" Лятошинського дуже оригінальна, приємна обробка, дала можливість артистові показати різноманітні тембри його баритонального тенора, але усі три речі Тіца („Долина", „Будь ми здоровая" та „Гандзя"), не зважаючи на першорядну репродукцію, не зробили відповідного враження, бо їх гармонізація, занадто правильна з погляду теоретичного, одноманітна, безкольорова, бездушна та суха. „Гандзя" використана ним в ультранародному, мало відомому варіянті і тим абсолютно не виграє, якщо порівняти її з тою, яку мені довелося чути ще в 1952 році в Колумбійському університеті у Ню Йорку, в блискучому виконанні чоловічого хору „Думка" під керівництвом мґр. Л. Крушельницького.

Відспівані на прохання слухачів поза програмою ще дві обробки українських пісень Ст. Людкевича, а саме „Ой співаночки мої" та жартівлива „Ліщина, ліщина", де артист виявив гарне, природне почуття ритму, зробили ліпше враження як транскрипції, з мистецького погляду, порівнюючи зі згаданими обробками М. Тіца.

Теодор Терен - Юськів безперечно знаходиться під впливом німецької школи співу, яка здебільшого вживає м'якких, може трохи матового звучання голосу. Починаючи концерт речами Генделя („Як би я міг"), та Страделлі (Арія) і відчувши, що з акустичного боку, для співу, заля це є цілком добра, мистцеві довелося переключити спосіб „звукоздобування" і перейти на манеру співу більше властиву нашій українській східньо-европейській школі, а саме, співати відкритим яскравим тоном, що відразу дало значно більший ефект та потвердило стару аксіому: справжній мистець ніколи не може загубити своїх природних здібностей та стовідсотково попасти під вплив якоїсь одної школи або течії, тим самим обмежуючи своє артистичне „вірую".

Дуже заважало жахливо розстроєне фортепіяно. На щастя, це зовсім не відбилося на інтонації співу.

В. Ківа

На харитативні цілі зі Свята Матері в Сент Луїс, Мізурі

Невеличка українська громада відзначила День Матері 15-го травня гарною імпрезою. Стараннями 373 Відділу Українського Народного Союзу — Товариства „Любов" відбулося в той день в місцевій залі свято в пошану українським матерям. Після короткої промови, про значення і заслуги україн. матері у вирощенні здорового і патріотичного суспільства, діти деклямували вірші в пошану матерям, як теж відтанцювали кілька народних танців.

Після того присутні засіли за приготовлені членками 273 Відділу УНСоюзу столи до спільної вечері. Предсідниця Відділу п. Марія Круховська привітала присутніх та звернула увагу на важливість Світового Року Втікача, що проголошений у цілому світі. Цей Рік Втікача спеціяльно важний для нас українців, бо в таборах в Західній Европі ще живуть українські втікачі-емігранти у важких обставинах таборового життя. Хоч проминуло вже 15 років від закінчення війни, ті в таборах ще чекають на розв'язку своєї проблеми, чекають на допомогу, щоб почати нормальне життя. Тому українці у вільному світі повинні з нагоди Світового Року Втікача зложити фонди і дати свою помічну руку тим українцям, які ще живуть у таборах. На заклик голови секретарка Відділу п. Варвара Івасютик перевела збірку та й переслала до Злученого Українського Американського Допомогового Комітету у Филаделфії суму $36. Українська громада у Сент Луїс невелика, але вона виказала громадську поставу. Це гарний приклад для інших наших громад, роб у цьому Світовому Році Втікача, який вже добігає до кінця, перевести збірку на харитативні цілі ЗУАДКомітету на поміч втікачам-емігрантам.

І. В.

Сен. Дадд закликає Комітет для Розсудливої Нуклеарної Політики очиститись від комуністів

Вашингтон. — Сенатор-демократ із Коннектикату Томас Дж. Дадд, промовляючи в Сенаті, закликав комітет для Розсудливої Нуклеарної Політики „очистити безоглядно свої ряди" від комуністичної інфільтрації. Сенатор Дадд сказав, що на його рекомендацію голова цього Комітету Норман Казінс позбавив членських прав в комітеті нюйоркського комуніста Генрі Абрамса після того, як сенатська підкомісія внутрішньої безпеки виявила, що Абрамс був членом комуністичної партії. Є також інші докази на те, що в нюйоркському відділі цього комітету є „серйозна комуністична інфільтрація". Комітет той має своїми членами таких поважних і льояльних громадян, як Волтер П. Рутер, губернатор Мишиґену Меннен Вілліямс, Норман Томас, пані Ф. Д. Рузвельт і Алфред М. Лендон. Голова Казенс заявив, що він негайно звільнить із членства всі особи, які сенатська підкомісія визнає за членів комуністичної партії.

● **Телевізійна стація** в Ню Йорку на каналі 4-му 5. червня передаватиме уявне інтерв'ю з грецьким філософом Сократом, який жив перед Христом, і комуністичним ватажком Ленінім. Два актори відповідатимуть на запити інтерв'юера словами Сократа і Леніна. Сократ — чемпіон демократії, а Ленін — диктатури. Це інтерв'ю має виявити філософічні і моральні різниці між Сходом і Заходом.

Короткі Вістки

● **В Елмайрі, Н. Й.**, старий ветеринарний лікар д-р Джан Л. Джансон у віці 92-ох років повідомив через місцевий щоденник своїх колишніх клієнтів, що він дарує їм коло 50.000 долярів, які вони були йому винні за ветеринарне лікування тварин. Він заявив, що не сподівається дістати ті неплачені йому гонорари, і тому їх дарує. Він вже не працює.

● **В Шикаґо** у віці 63-ох років помер адвокат Алберт Голдман, який був правним заступником Лева Троцького і його приятелем, коли Троцький перейшов жити до Мехіко Ситі в 1937 році. Голдман був суджений за підривну діяльність в 1941 році, але його звільнив суд, бо він твердив, що виступав проти капіталізму, а не проти уряду ЗДА.

● **Об'єднана Медична Служба** так званий „Блу Шилд" в минулому році виплатив своїм членам суму 56,527,410 долярів в районі нюйоркської метрополії. За операції в шпиталях виплачено лікарям $27,976,797, за операції поза шпиталями — $8.217,671, а за опіку над материнством $6,905,708.

● **В Південній Африці**, парох і катехит у місцевій англіканській школі в Блемонтейні, пастор Т. Н. Буш, мусів під натиском місцевих урядових чинників зректися свого становища внаслідок шуму, що його викликала його заява, яка расистську політику уряду Південної Африки порівнювала з фашистською політикою Гітлера. Ту подорозі з Лондону, де він був заяву надрукував „НЙТаймс".

● **Індійський прем'єр Неру**, на конференції прем'єрів Комонвелту, до Індії, зупинився в Каїро. Разом з президентом Гамалем Абделем Нассером Неру в окремому комунікаті висловив стурбування зірванням Паризької конференції. З Каїро Неру поїхав у короткі відвідини до Туреччини.

● **В Західній Німеччині** спеціяльний прокуратор розглядає справу 950 осіб, причетних до адміністрації страхітливого кацету в Освєнцімі (Авшвіці), де переводжено масові екзекуції над невинними в'язнями. Більшість осіб, що знаходяться під слідством, перебувають на волі. 26 арештовано в мин. тижні.

Читайте щоденник „Свободу"

Роман Рудницький кульмінаційною точкою симфонічного концерту

Під таким заголовком часопис „Ню Джерзі Курієр" з 19-го травня подає допис з Гадонфілд, Н. Дж., пишучи: „У весняному концерті Гадонфілдської Симфонічної Оркестри, що відбувся 4-го травня, кульмінаційною точкою програми був виступ молодого піяніста з Томс Ривер. Це Роман Рудницький, сімнадцятилітній сеньйор гайскулу і учень загально відомої Розіни Левін, „великої дами" фортепіяну в останніх десятиліттях, яка вчить, виховує й керує найбільшими піяністичними талантами нашого краю.

Одним з них є Роман, переможець цьогорічного сольового конкурсу Гадонфілдської Симфонічвої Оркестри, й соліст вчорашнього симфонічного концерту. Він володіє здисциплінованими пальцями, прегарно контрольованим звуком, широкою скалею динаміки, гострим вухом для педалізації, здоровим музичним інстинктом і розумінням.

Його виконання Шумана Концерту А-моль було подивугідне: воно визначалося всією потрібною лірикою в співучій другій частині і в повільних місцях першої, та темпераментом, силою й хвилюючим темпом в бурхливій третій частині. Нема сумніву, що за численні роки існування Гадонфілдської Симфонічної Оркестри, це був найвизначніший талант і найвизначніший виконавець серед усіх дотеперішних переможців конкурсу солістів: молодий літами, але вже мистець.

Публіка реаґувала ентузіястично, зготовивши молодому Романові Рудницькому найбільшу овацію вечора. Він ділив свій успіх з диригентом, Артуром Кон, та з Гадонфілдською Симфонічною Оркестрою, яка знаменито співпрацювала з солістом у концерті Шумана".

Н. Г.

Читайте українські книжки й газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — це сила!

Спорт

МІЖНАРОДНА ФУТБОЛЬНА ЛІГА

КІЛМАРНОК — БАСРИ 3:1 (0:1)

Шотляндська одинадцятка внаслідок необізнання з грищем та тактикою здисциплінованої команди німців здобулася в першій півгрі тільки на одні ворота і то стрілені посму власному воротареві. Завдачі мали тоді неодну нагоду попусуватися коротким та точними подачами і часто незлими стрілами по воротах.

Друга половина принесла пробудження шотляндців, які зміло поєднали пробоєву гру з точними низькими подачами і доброю співпрацею своїх магутів дійсно високої кляси. Сильні атаки на ворота німців довго не приносили успіху лише через дуже добру форму німецького воротаря та найкращого змагуна на грищі — бувшого мадярського футболіста Фазекаса. Щойно несподіваний прикрий стріл примусив феноменального Фазекаса скапітулювати вперше, а вже після того цей воротар не видержав безнастанних стрілів і пропустив ще двоє воріт. Стрільцями воріт були Мікеллі, Брейслед і Керр.

Ці змагання, яким приглядалося 10,444 глядачів, започаткували сезон Міжнародньої Футбольної Ліги в Ню Йорку та Джерзі Сіті. В першій дивізії цієї Ліги крім Басри та Кілмарнок змагаються ще Бирилі (Англія), Ніс (Франція), Гленаван (Ірляндія) та Ню Йорк Амерікенс з українськими змагунами з Тризуба. (в. с.)

Летуни американського літака розповіли історію свого затримання Совєтами

Вісбаден, Зах. Німеччина. — Джеймс П. Ланді, капітан американського транспортового літака С-47, що був примушений приземлитися у Східній Німеччині, як теж інші члени цього літака, розповідали тут журналістам історію затримання цього літака, як теж про те, як їх трактували Совєти. Літак летів із Копенгагену в Данії до Гамбурга в п'ятницю минулого тижня і збився із свого курсу внаслідок зміни вітру понад східно-німецьку територію, де його оточили совєтські МІГ-и стрілянням примусили приземлитися. Затримання із літаком залогу трактували Совєти добре, намагаючися — як думають члени залоги — віддячитися за дружнє трактування американцями чотирьох совєтських вояків, врятованих на Тихому Океані. Того ж самого дня командування американського летунства у Вісбадені переслухало згаданого пілота й інших членів залоги про всі обставини, зв'язані зі затриманням їхнього літака. У військових колах висловлюють здогад, що літак був „завабленим" на східньо-німецьку територію за допомогою фальшивих навігаційних сигналів.

● На острові Гуамі на Тихому океані знайдено ще одного колишнього японського вояка, який скривався в джунглі та не знав, що війна скінчилася і не вірив, що Японія ту війну програла. Про те, що десь в джунглі скривається той другий вояк — Іто Масаші — згадав Бунзо Мінагава, випадково віднайдений і схоплений кілька днів тому. Іто Масаші має 40 років. Він переховувався недалеко того місця, в якому скривався Бунзо Мінагава. Чи вони стояли в зв'язку — покищо не відомо.

Посмертна згадка

Михайл МАЛИК, — довголітній член Б-ва св. Володимира, Від. 130 УНСоюзу в Ню Йорку, помер в середу 25-го травня 1960 р. в Гемстед, Л. Ай., Н. Й., на 83-му році свого трудящого життя. До УНСоюзу Покійний вступив 1918 року. Походив з села Новошиці, пов. Долина, Зах. Україна. Полишив у смутку дружину Марію, синів: Миколу, Антона, Якова і Михайла, внуків і правнуків. Похорон відбудеться в суботу, 28-го травня 1960 р., в год. 9:00 рано, з української католицької церкви в Гемстед, Н. Й. Членів 130 Відділу, просимо взяти участь в Похороні, і тим віддати Пому останню прислугу. — В. П.!
М. Коваль, секр.

Студійна (Каледжова) Грамота Українського Народного Союзу запевнить вашим дітям високі студії, а з ними краще й багатше життя! Не зволікайте зі забезпеченням ваших дітей!